यद्यपिसर्वज्ञानं*धर्मिण्यभ्रांतंप्रकारेतुविपर्ययइतिन्यायेनाशरीरतालक्षणेमोक्षेतत्साधनेशमादौसर्वेषांशास्त्राणामैकमत्यमस्ति तथाहिशून्यदेहात्मवादिनौमाध्यमिकलौकायतिकौसंघातस्यतुच्छत्वंतस्यैवकर्तृत्वादिधर्माश्रयत्वंचप्रथयितुमेवसदात्मानमपलपतः एवंतार्किकादयोप्यहमर्थस्यैवकर्तृत्वादिकंप्रथयितुंचिदात्मानमपलपंति अतोनतेषामात्मापलापेतात्पर्यं किंतुसंघातादेस्तुच्छत्वादौ तथासांख्याअपिआत्मनोऽसंगत्वमेवप्रथयितुंप्रधानादिकंकल्पयंति नतुतेषामात्मनःकर्तृत्वेप्रधानादिसत्यत्वेआत्मभेदेवातात्पर्यमस्ति एवंतंत्रांतरतात्पर्यमप्यूह्यं सर्वथापिदेहनाशोवादुःखनाशोवानिर्विषयज्ञानधारावाचितितन्मात्रंवापरमानंदोवामोक्षइतिशब्दजविकल्पमात्रं सुषुप्तवद्द्वैतदर्शनाभावःसर्वेषांमोक्षेतुल्यः शमादीनांसाधनत्वंच व्यावहारिकप्रक्रियाणामात्मतत्त्वप्रतिपादनप्रकारभेदानांच तेषांपरस्परविरोधान्नैकशास्त्र्यंविधिमुखेनैवअखंडसच्चिदानंदैकरसंब्रह्मवेदांताःविस्पष्टंप्रतिपादयंतीतितेषामेवश्रैष्ठ्यंचस्पष्टं तथापिसर्वशास्त्राविरोधेनैवोत्तरमाह गुरुपूजेति गुरुपूजात्रईश्वरेचेतःप्रणिधानं तस्यैवपरमगुरुत्वात् सपूर्वेषांगुरुःकालेनानवच्छेदादितितस्यपातंजलेपरमगुरुत्वोक्तेः वृद्धानामाचार्याणां तथाचयस्यदेवेपराभक्तिर्यथादेवेतथागुरौ तस्यैतेकथिताह्यर्थाःप्रकाशंतेमहात्मनइतिश्रुत्यर्थोदर्शितः शास्त्राणामविशेषात्सर्वेषांसर्वत्रमोक्ष

भीष्मउवाच गुरुपूजाचसततंवृद्धानांपर्युपासनं॥ श्रवणंचैवशास्त्राणांकूटस्थंश्रेयउच्यते॥ २॥ अत्राप्युदाहरंतीममितिहासंपुरातनं॥ गालवस्यचसंवादंदेवर्षेर्नारदस्यच॥३॥ वीतमोहक्लमंविप्रंज्ञानतृप्तंजितेंद्रियं॥ श्रेयस्कामोयतात्मानंनारदंगालवोब्रवीत्॥४॥ यैःकश्चित्संमतोलोकेगुणैश्चपुरुषोमुने॥ भवत्यनपगान्सर्वांस्तान्गुणान्लक्षयामहे॥ ५॥ भवानेवंविधोस्माकंसंशयंछेत्तुमर्हति॥ अमूढश्चिरमूढानांलोकतत्त्वमजानतां॥ ६॥ ज्ञानेत्येवंप्रवृत्तिःस्यात्कार्याणामविशेषतः॥ यत्कार्यंनव्यवस्यामस्तद्भवान्वक्तुमर्हति॥ ७॥ भगवन्नाश्रमाःसर्वेपृथगाचारदर्शिनः॥ इदंश्रेयइदंश्रेयइतिसर्वेप्रबोधिताः॥ ८॥

स्यप्रतिपादनात् श्रवणंगुरुमुखेनग्रहणं एतच्चमननिदिध्यासनयोरप्युपलक्षणं गुरुदेवपूजाश्रवणादित्रयंचकूटस्थंअविकारिआत्यंतिकमैकांतिकंचयत्श्रेयःतद्रूपंतत्साधनत्वादुच्यते ॥ २ ॥ ३ ॥ वीतेतिजितेंद्रियःश्रेयस्कामइतिचशिष्यलक्षणं शेषंगुरुलक्षणं ॥ ४ ॥ भवतित्वयि अनपगान्स्थिरान् ॥ ५ ॥ लोकतत्त्वंआत्मयाथात्म्यम् ॥ ६ ॥ अज्ञानमेवाह ज्ञानेहीति कार्याणांतत्तच्छास्त्रोदितकर्तव्यानांचैत्यवंदनतप्तशिलारोहणकृच्छ्रचांद्रायणाग्निहोत्रादीनां अविशेषतःइदंश्रेयइदंनेतिविशेषावधारणहेत्वभावेनसाम्यात् एवंसमैवप्रवृत्तिःस्यात् ततश्चपरस्परविरुद्धधर्मद्वयाचरणादुभयभ्रष्टःस्यादित्यर्थः अतस्तेषांकार्याणांमध्येयत्अस्माकंकार्यंकर्तुमुचितंतन्नव्यवस्यामोननिश्चिनुमः सर्वत्रश्रेयोबुद्धिसाम्यात् अतोभवान्विशेषदर्शीतद्वक्तुमर्हति ॥ ७ ॥ एतदेवाह भगवन्निति नास्तिश्रमोऽनुष्ठानजोयस्मिन्नित्यश्रमंज्ञानंतस्येमेसाधकाआश्रमाःशास्त्राणि पृथगाचारंपूर्वोक्तंदर्शयितुंशीलंयेषांतेपृथगाचारदर्शिनः तैराश्रमैःसर्वेनराःप्रबोधिताः ॥ ८ ॥

* फलेतत्साधनेच